

4. Маценко В. Девіантна поведінка особистості. //Психолог. – 2003, №28. – С.14-19.

ДІАЛОГІЧНІ МЕТОДИ НЕФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ МОЛОДІ

Павлик Надія Павлівна
канд.педагог.наук, доц.
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир.

Неформальна освіта як особливий напрям соціально-перетворюючої діяльності базується на принципах добровільності, активності, співучасті, діалогічності, самоорганізованості та ін. Відповідно, організація неформальної освіти потребує використання характерних форм, методів, методик, технік навчальної діяльності її учасників. Специфіка методів, методик і технік неформальної освіти визначається, передусім, характерологічними ознаками та змістом неформального навчання.

Ми пропонуємо розглянути особливості методик і технік навчання, які доцільно використовувати в неформальній освіті внаслідок їх відповідності її завданням та принципам. Такий опис потребує вивчення та поширення методик і технік неформальної освіти з урахуванням їх змісту; психолого-педагогічних засад та соціальних функцій; особливостей використання задля забезпечення збереження їх ефективності. Це допоможе практикам у методиці неформальної освіти усвідомлювати та розвивати актуальні якості академічного активізму (*scholar-activism* – переклад і тлумачення поняття О. Плахотнік [1]) як відсутності прагнення до чіткості у формулюванні цілей та пошуку нових відкритих неоднозначних питань й напрацюванні чутливості в освіті.

Зокрема, на увагу заслуговують стратегії антиопресивної освіти, описані у книзі «Освіта неспокою: квір-активізм і антиопресивні педагогіки» (Kumashiro, Kevin. *Troubling Education: Queer Activism and Antioppressive Pedagogy*, New York: RoutledgeFalmer, 2002.) та відрецензовані О. Плахотнік з огляду на взаємодію інституціоналізованої освіти та соціального активізму. Антиопресивні (від англ. *oppression* – пригнічення) педагогіки тлумачаться авторкою як «такі, що ставлять за мету виховати соціально чутливих людей, здатних бачити багаторівневі субординації у суспільстві й докладати зусиль, аби їх не множити, а навпаки, долати, чинити опір несправедливості» [1]. К. Кумаширо (Kevin Kumashiro, 2002) розглядає чотири підходи до антиопресивної освіти: *освіта для інших* («інші» існують та потребують соціального включення через створення у освіті комфортного простору для дискримінованих груп); *освіта про інших* (зміна змісту освіти з увагою на руйнування стереотипів щодо дискримінованих груп); *освіта, що критикує привілеї та вінішування* (цілеспрямоване формування критичного мислення щодо уявності соціальних норм і відхилень без виокремлення окремих дискримінованих груп); *освіта, що змінює студентство та суспільство* (відмова від маркування «інших» через переосмислення власних привілеїв та одночасне бачення обмежувальних наслідків знань і їх впливу на зміни). Представлений аналіз підходів важливий, на нашу думку, з огляду на вибір цілей і методів неформальної освіти. А саме, на відміну від формальної освітньої системи, що визначається наявністю «правильних» відповідей на поставлені питання, неформальна освіта може собі дозволити використовувати технології, методики, техніки, спрямовані на відсутність «єдиноправильних» відповідей. Тобто вихідною умовою розвитку можливостей учасників неформальної освіти виступає виокремлення запитань, різночитань, критичності по відношенню до усталеної системи знань і умінь. Така умова потребує використання діалогічних методів організації навчання, що проєктують нові цілі та можливості крізь призму власного досвіду та потреб учасників. Детально теоретичні засади організації

неформальної освіти розглянуто нами у навчальному посібнику «Теорія і практика організації неформальної освіти» [2].

Відкритий Простір є груповим інструментом неформального навчання людей різних вікових та соціальних груп; ефективність його впливу доведена при організації роботи груп різних типів – первинних, вторинних, відкритих, закритих. Наш досвід застосування Відкритого Простору у неформальному освітньому процесі свідчить, що основоположними принципами є віра у можливість учасників досягнути ефективності в спілкуванні та нівелювання впливу будь-яких авторитетів / лідерів / активістів. Відкритий Простір є настільки демократичним і діалогічним інструментом, що результативність його проведення визначається синергетичним ефектом впливу учасників на освітні процеси.

При аналізі літератури щодо діалогічних методів навчання диспут, дискусія та дебати розглядаються як взаємодоповнювальні та взаємозамінні методи. Важко знайти ознаки, які б відрізняли ці інструменти навчання між собою; часто автори використовують поняття диспути, дебати, дискусії як синонімічні. Глибший аналіз літератури дозволяє встановити особливості саме у правилах проведення. Зокрема, диспут та дебати відрізняються формою організації – їх готують за наперед встановленою темою/проблемою/текстом та встановлюється черговість виступу команд-учасниць. Натомість, дискусія, як більш широкий метод, може бути організованою та стихійною, заздалегідь підготовленою та ситуативною, тощо. Загалом, на нашу думку, дискусія може розглядатися як частковий метод навчання, тобто такий, який є невід'ємною частиною інших організаційно-педагогічних форм – наприклад, рольових ігор або роботи у мікрогрупах. Натомість, дебати та диспут є окремими інструментами неформального навчання, що потребують попередньої підготовки та відповідності певним ustalеним правилам. Диспути від Дебатів відрізняються тим, що у Диспуті учасники обґрунтовують власне бачення суперечливої теми, в той час як у Дебатах вимушено централізуються або на Ствердженні або на Запереченні (залежно від одержаної ролі). Тобто, Дебати можна розглядати як різновид рольової гри, спрямованої на навчання учасників діяти відповідно до певної соціально-рольової позиції. Водночас, будучи змагальним видом комунікації, Диспут, як і Дебати, вимагають фаховості ведучого, детального слідування правилам, наявності атмосфери толерантності та рефлексії.

Ми розглядаємо Майстерню Майбутнього як симбіоз двох інструментів неформального навчання – мозкового штурму та Світового Кафе. Перевагою Майстерні Майбутнього, на нашу думку, є принцип Воронки, який дозволяє відокремити та кристалізувати потенційно реальні творчі методи вирішення суперечливої проблеми на фоні спільної діяльності усіх учасників. Майстерня Майбутнього, як і інші конференційні організаційні форми неформальної освіти (Світове Кафе, Відкритий Простір), цікаві за наявності достатньо великої кількості учасників, які не становлять собою гомогенну групу. Відповідно, застосування Майстерні Майбутнього дозволяє інтегрувати досвід різних людей, звести його до спільної основи без нав'язування та строгих директив.

Світове Кафе, у порівнянні із іншими конференційними інструментами неформальної освіти, дозволяє звузити та специфікувати навчальну інформацію та її обговорення за конкретними столиками. Так, наш досвід проведення Світового Кафе свідчить, що як Господарів Кавових Столиків доречно запрошувати фахівців різних галузей, дотичних до проблеми, що вивчається. Це дозволяє надати вивченню проблеми системного мультидисциплінарного характеру, а учасникам самостійно обирати галузі знань, з позицій яких вони хочуть проаналізувати проблему.

Усі представлені інструменти мають спільну основу – вони побудовані на спілкуванні учасників як обміні досвідом, ідеями, баченнями, рефлексіями, цінностями. Тобто, їх основною метою є побудова взаєморозуміння між учасниками неформальної освіти та спільний пошук рішень для особистих / професійних / освітніх завдань.

Крім того, усі інструменти вимагають атмосфери рівності, демократичності, толерантності, поваги до іншості як вихідної умови їх застосування, що забезпечує успіх

освітнього процесу незалежно від обраної організаційної форми. В їх основі лежить створення для учасників ситуації успіху, імпауермент учасників неформального навчання через усвідомлення різних станів, різних досвідів, різних правд.

Щодо класифікації представлених інструментів неформальної освіти, то, внаслідок уже зазначених особливостей, усі вони належать до інтерактивних, комунікативних, діалогічних форм організації навчання. Відкритий Простір, Майстерня Майбутнього, Світове Кафе відносяться до конференційних освітніх інструментів, оскільки дозволяють організовувати процес навчання значної кількості незнайомих людей.

Література

1. Плахотнік О. «Освіта неспокою», активізм і академія: нотатки на полях корисної книжки / Ольга Плахотнік // Критика феміністична : [східноєвропейський журнал феміністичних та квір-студій]. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://feminist.krytyka.com/ua/articles/osvita-nespokoyu-aktyvizm-i-akademiya-notatky-na-polyakh-korysnoyi-knyzhky>

2. Павлик Н. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді : [Навчальний посібник] / Надія Павлик. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 162 с.

ТЕХНОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ ПЛАСТИЛІНОВОЇ АНІМАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Палько Інна Миколаївна
асистентка кафедри соціальних технологій
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир.

Одними з видів інноваційних інструментів у соціальній роботі, що можуть бути використані для формування міжкультурної толерантності майбутніх фахівців соціальної сфери, є художньо-творчі технології, зокрема, мультиплікація. Зазначимо, що сьогодні активно досліджуються методичні основи використання мультфільмів в початковій школі (Л. Масол, О. Гайдамака, Н. Очеретяна, О. Дмитренко; О. Гордійчук) [2]; застосування мульттерапії як інструменту профілактики негативних явищ суспільства (М. Магомедова) [3]; крім того, позашкільна освіта активно пропонує гурткову роботу з навчання мультиплікації, проте, якщо мова йде про використання технології створення мультфільмів на соціальну тематику зі студентською молоддю, то це питання не є до кінця вивченим, оскільки можливості такої форми неформальної освіти вважаємо недооціненими та не достатньо вивченими.

Таким чином, у нашому дослідженні маємо *на меті* поділитися практичним досвідом створення власної пластилінової анімації майбутніми соціальними педагогами/працівниками. На нашу думку, даний інструмент поєднує дві взаємопов'язані smart-цілі: 1) використовуючи метод кейсів (case-study), маємо можливість розглянути конкретні ситуації, що стосуються інтолерантної поведінки, різних видів дискримінації та стигматизації, включаючи, професійно-орієнтовані завдання, в основі яких тематична життєва ситуація, що потребує діагностики проблеми та пошуку шляхів її вирішення, оцінки можливих дій стосовно вирішення проблеми та її наслідків. Власне, вирішення кейсу потребує актуалізації проблеми, теоретичного вивчення теми, роботи над кейсом в малих групах та загальної дискусії, що забезпечує об'єктивний аналіз ситуації. В нашому випадку застосування методу життєвих ситуацій (case-study) можна описати як підготовчий етап роботи, що передую